

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

**O‘ZBEKISTON TARAQQIYOTINING YANGI BOSQICHIDA TARBIYA
KLASTERLARINI YARATISH ISTIQBOLLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR**

Yallayeva Mahfuza Telmon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti, pedagogika yo‘nalishi 1-kurs talabasi.

Tel:+998508857611

E-mail: mahfuzayallayeva3@gmail.com

Tillayev Bobomurod

Namangan davlat pedagogika instituti,

Falsafiy va tarixiy fanlar kafedrasida katta o‘qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19497727>

***Annotatsiya:** O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29 apreldagi PF-5987-son farmonida ta’lim klasterlarini yaratish sohada samaradorlikni ta’minlovchi omil sifatida belgilab berilgan. So‘nggi yillarda mamlakatda o‘quv-pedagogik jarayonga innovatsion ilg‘or va xalqaro ta’lim standartlarini joriy etish, kadrlar salohiyatini oshirish va professor-o‘qituvchilar mehnatini rag‘batlantirish, shuningdek ta’lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlashni nazarda tutadigan yuridik ta’lim tizimini takomillashtirish bo‘yicha bir qator aniq chora-tadbirlar amalga oshirildi.*

***Kalit so‘zlar:** O‘zbekiston, ta’lim, tarbiya, klaster, boshqaruv, muammo, yechim, amaliyot, pedagog.*

***Абстрактный:** Постановлением Президента Республики Узбекистан от 29 апреля 2020 года № ПФ-5987 определено создание образовательных кластеров как фактор, обеспечивающий эффективность деятельности в сфере. По совершенствованию системы юридического образования реализован ряд конкретных мер., который включает в себя внедрение стандартов, повышение потенциала кадров и стимулирование труда профессорско-преподавательского состава, а также укрепление материально-технической базы образовательных учреждений.*

***Ключевые слова:** Узбекистан, образование, обучение, кластер, управление, проблема, решение, практика, педагог.*

***Abstract:** The decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PF-5987 dated April 29, 2020 defines the creation of educational clusters as a factor that ensures efficiency in the field. A number of specific measures have been implemented to improve the legal education system, which includes the introduction of standards, increasing the capacity of personnel and*

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

stimulating the work of professors and teachers, as well as strengthening the material and technical base of educational institutions.

Key words: *Uzbekistan, education, training, cluster, management, problem, solution, practice, pedagogue.*

Mamlakatimizda «Uchinchi Renessans» poydevori qurilayotgan, ta’lim sohasida islohotlar amalga oshirilib, ta’lim tizimi tubdan modernizatsiya qilinayotgan bir davrda har bir soha mutaxassislarini tayyorlash, ta’lim-tarbiya jarayonini klasterli yondoshuv asosida boshqarish sifatini oshirish muammosi dolzarblashmoqda.

So‘nggi yillarda ta’lim sohasida innovatsion yondashuvlar, ilg‘or pedagogik texnologiyalar hamda xalqaro tajribalarni joriy etishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu jarayonda ta’lim klasterlarini yaratish g‘oyasi muhim ahamiyat kasb etib, u ta’lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar va ushlab chiqarish korxonalari o‘rtasida samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yishga xizmat qiladi.

Pedagogik ta’limning ushbu muhim ijtimoiy ahamiyati o‘z-o‘zidan uzluksiz ta’lim tizimini klaster rivojlanish modeliga o‘tkazish zaruratini belgilaydi.

“Klaster” atamasining turli formulalarini tahlil qilish asosida "Ta’lim klasteri" tushunchasining quyidagi talqinini taklif qilish mumkin:

Ta’lim klasteri bu bir xil hududda joylashgan, gorizontal va vertikal aloqalar bilan bog‘langan, tegishli huquqiy shaklga yega bo‘lgan va kasb-hunar ta’limi sohasida faoliyat yuritadigan ta’lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar, xo‘jalik yurituvchi sub’ektlar, hokimiyat organlari majmui. individual ishtirokchilarning maqsadlari asosida yagona maqsadlarga yerishish uchun, ya’ni sinergetik ta’sir. Mamlakatimizda pedagogik ta’lim klasteri va uni amaliyotga tatbiq etish muammosi alohida tadqiqot ob’ekti sifatida keyingi yillarda keng o‘rganilmoqda.

Pedagogik ta’lim innovatsion klasterining ilmiy-nazariy asoslari, ta’limda yangi innovatsion yo‘nalish sifatidagi tavsifi va amaliyotga tatbiq etish mexanizmlari G‘.I. Muxamedov, U.N. Xodjamqulov, Sh.I. Botirova, Sh.Q. Mardonov, R. Eshchanov, D. Bekchanovlarning; klaster yondashuvi asosida umumiy o‘rta ta’lim muassasalari ta’lim samaradorligini oshirish texnologiyasi S.A. Toshtemirova, Sh. Botirova, N.Koshanovalarning tadqiqotlarida yoritilgan.

Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi (MDH) mamlakatlarida ta’lim klasterlarini tashkil etish va amaliyotga tatbiq etish muammolari A. Yasheva, B. Pugacheva, A.G. Granberg, M. Galushkina, A.V. Leont’ev, N.V. Gorodnova, P.F. Anisimov, G.I. Ibragimov, D.L. Skipin, V.P. Panasyuk, N.Ye. Yegorov, T.I. Shamova, N.YE. Stenyakova, O.G. Gruzdova, S.A. Ivanova, A.V.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Lagutkin, L.Yu. Grudsina, N.A. Mishura, L.L. Naumova; A.S. Subetto, Ye.A. Korchagin, N.A. Sharay, L.N. Nikolaeva, T.V. Vdovinarlar tomonidan chuqur o’rganilgan.

Xorijlik olimlardan A. Marshall, M. Porter, O. Solvel, G. Lindgvist, S. Ketelslarning ilmiy izlanishlarida klaster modelining muayyan sub’ektlar raqobatbardoshligini oshirishdagi roli, ta’lim klasterlari modelining yagona tipologik xususiyatlari AQSH va Yevropa mamlakatlari misolida ochib berilgan.

Pedagogik ta’lim tizimining raqobatbardoshligi darajasini oshirish va jahon standartlari darajasiga ko’tarish, ta’lim tizimida faoliyat ko’rsatayotgan muassasalarni umumiy maqsad yo’lida birlashtirish zaruriyati ta’kidlanadi. Klasterdagi ta’lim muassasalarining xususiy vazifalari orasida quyidagilarni ajratib ko’rsatish mumkin:

- o’quv jarayonini qo’shimcha moliyalashtirishni jalb qilish;
- sinf xonalarining zamonaviy jihozlarini va laboratoriyalar va ustaxonalarning jihozlarini o’rnatish;
- sinf fondini kengaytirish;
- zamonaviy texnologiyalarga yega bo’lgan mavjud korxonalarda talabalar tomonidan amaliy mashg’ulotlar o’tkazish imkoniyati va uskunalari;
- bitiruvchilarni ish bilan ta’minlash imkoniyati.

Ta’lim klasteri va ta’lim-tarbiya jarayonini boshqarishga oid bajarilgan ilmiy-tadqiqot tayyorlash asosiy maqsad ekanligi ta’kidlanadi. ishlari tahlili barcha sohalar zamonaviy mehnat bozoriga mos, raqobatga chidamli kadrlar Respublikamiz uzluksiz ta’lim tizimining hozirgi holatidan kelib chiqib:

- O’quv-uslubiy ishlar,
- Ma’naviy-ma’rifiy ishlar;
- Ilmiy-tadqiqot ishlari;
- Qo’shimcha kasb-hunar o’rgatish;

Bitiruvchilar bilan ishlash kabi klaster hamkorlik faoliyati yo’nalishlari tashkil qilish va ta’lim-tarbiya jarayonini klasterli yondoshuv asosida boshqarish lozim. O’quv jarayoni va amaliyot o’rtasidagi bog’liqlikni ta’minlash bo’yicha taklif qilinayotgan ta’lim-tarbiya jarayonini klasterli yondoshuv asosida boshqarishda amalga oshiriladigan rejaviy vazifalarning amalga oshirish mexanizmining afzalliklari asoslanadi.

Klaster yondashuvi asosida ta’lim-tarbiya jarayonini boshqarishda mavjud muammolarning ilmiy yechimini topish, ularning yechimini o’zaro hamkorlikda hal etish imkonini yaratadi. Uzluksiz ta’lim tizimining hozirgi holatidan kelib chiqib, ilg’or xorijiy

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

tajribalarga asoslangan klaster yondashuvini ta’lim-tarbiya jarayonini boshqarishga tatbiq etishning asosiy yo’nalishlari, klaster yondashuviga asoslangan o’qitish texnologiyalarini amaliyotga joriy etishning zaruriyatidan kelib chiqqan holda aniqlashtirish lozim.

Klaster yondashuvi vositasida oliy va o’rta ta’lim hamkorligini integratsiyalash integratsiyalashdagi nazariya va amaliyot uyg’unligini ta’minlashning asosiy shartlari, talabalarning o’z-o’zini boshqarish, tashkilotchilik ko’nikmalarini rivojlantirish, ularni erkin ijodkor jamoa sifatida birlashtirish uchun zarur bo’lgan mustaqillik va erkinlik asosiga quriladigan mexanizm haqida gap boradi.

O’z manfaatlaridan kelib chiqib, hamkorlikda umumiy maqsad yo’lida bir-birini to’ldiradigan uyg’unlikdagi harakat, o’zaro ishonch va samimiy munosabat, ta’limda nazariya va amaliyot uyg’unligini ta’minlash sharti sifatida ko’rsatiladi. Uzluksiz ta’limda yoshlarning ijodkorlik ko’nikmalarini tarbiyalash, ijodiy tasavvuri va tafakkurini rivojlantirishda qo’llaniladigan yo’nalishlar ko’rsatib o’tilgan. Nazariyani amaliyot bilan uyg’unlashtirish, mustaqil faoliyatga rag’batlantirish o’qituvchi-pedagoglar tayyorlashdagi eng muhim vosita bo’lib, pedagogik ijodkorligini faollashtirish va ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish shartlarini yanada aniqlashtirishga xizmat qiladi. Hamkorlikda o’z manfaatlaridan kelib chiqib, umumiy maqsad yo’lida bir-birini to’ldiradigan uyg’unlikdagi harakat, o’zaro ishonch va samimiy munosabat, ta’limda nazariya va amaliyot uyg’unligini ta’minlashning asosiy sharti hisoblanadi.

Bugungi kunda uzluksiz ta’lim tizimidagi mavjud muammolar hal etishda klaster yondashuviga asoslangan hamkorlik, innovatsiyalarni ta’lim jarayoniga tatbiq etish juda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun klaster yondashuvi fan va ta’limni, pirovardida, amaliyotda jamiyatni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlarni izlash va amalga oshirishga xizmat qiladi.

Uzluksiz ta’lim tizimida mavjud muammolar tahlil qilinib, pedagogik ta’lim klasterining sub’ektlari, yo’nalishlari va tamoyillari tasniflash, pedagogik ta’lim klasteri sub’ektlarining aniqlashtirilishi, yo’nalishlarining belgilanishi va tamoyillarining tayin qilinishi tasviriy san’at ta’limida klaster modelining to’g’ri yo’lga qo’yilishining sharti hisoblanadi.

Klaster yondashuvi asosida «Ustoz-shogird» an’analariga tayanib o’qitishning ilg’or usullarini ishlab chiqish va o’quv jarayoniga tatbiq etish uzluksiz ta’lim ta’lim sifat ko’rsatikichlari darajasiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Shuning uchun klaster yondashuvi fan va ta’limni, pirovardida, amaliyotda jamiyatni rivojlantirish uchun yangi usullarni izlash va amalga oshirish imkoniyatini yaratadi. Bu jarayon ta’lim tizimida samaradorlikni oshirish, umumta’lim maktablari,

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

maktabgacha ta’lim muassasalari va professional ta’lim muassasalarida mavjud muammolarni bartaraf etishda oliy ta’limning ilmiy salohiyatidan keng foydalanish imkonini beradi.

Tadqiqotning ilmiy xulosalariga asoslanib e’tirof etish mumkinki, ta’lim-tarbiya jarayonini boshqarishda klaster yondashuvini qaror toptirish va o’qitish texnologiyalarini joriy etish o’qituvchining pedagogik ijodkorligini faollashtirish va ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish shartlarini yanada aniqlashtirish, oliy ta’limda yagona ijodkorlik muhitini yaratish, talabalardagi o’ziga nisbatan ishonch, ma’suliyatni his qilgan holda mustaqil harakat qilish ko’nikmalarini tarbiyalash, fanlararo integratsiyani amalga oshirish, o’qituvchining kasbiy mahoratini oshirish mexanizmlari, usullari, texnologiyalarini amaliyotga tatbiq etish uchun qulay ta’limiy muhitni yuzaga keltiradi.

Ta’lim-tarbiya jarayonini boshqarishda ta’lim klasterining subyektlari, yo’nalishlari va tamoyillari, yangi pedagogik innovatsion texnologiyalar vositasida talabalarda ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishi, aqliy va amaliy malakalarini faollashtirishni ta’minlaydigan ta’lim usullari hamda metodlarini qo’llash taklif etiladi.

Klaster yondashuvi asosida OTM va umumta’lim maktablari o’rtasidagi hamkorlik modellari va o’zaro hamkorlikni tashkil etish metodlari mazkur innovatsion yondashuvni to’g’ri tarkib toptirish imkonini beradi. O’quv mashg’ulotlari hamda qo’shimcha ta’lim-tarbiya jarayonida nazariya va amaliyot uyg’unligidan to’g’ri foydalanishning ta’lim-tarbiya jarayonini boshqarishda sifat va samaradorlikka erishishdagi ahamiyati katta. O’quv jarayonida klaster yondashuvi asosida talabalarga chuqur nazariy bilim, amaliy ko’nikmalar berish, ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonini tezlashtirishi ma’lum bo’ldi.

Klaster yondashuviga asoslangan ilmiy va ijodiy to’garaklar faoliyati ta’lim-tarbiya sohasidagi integratsiyani amalga oshirish, talabalardagi kasbiy malakalarini shakllantirishda ahamiyati katta.

Tashkillashtirilgan ilmiy va ijodiy to’garaklar faoliyati orqali talabalarni ijodkorlikka yo’naltirishning samarali mexanizmi yuzaga keladi hamda klaster vositasida yoshlarning iste’dodini namoyon etishlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratish imkoniyatlari takomillashtiriladi.

Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, mamlakatimizda ta’lim klasterlari soni ortib borgani jamiyatimizga o’sib rivojlanayotgan yosh avlodga, kelajagimizning kelgusidagi samarali ishlariga poydevor bo’laoladi. “Ustoz shogirt” ananalari yanada rivojlanadi, jamiyatimizda ishsizlik soni kamayadi, oily ma’lumotli kadrlar kopayadi, ilg’or texnologiyalar soni ortadi va jamiyatdagi turli xil muammolarga yechim topish va ularni bartaraf etish osonlashadi va kamayadi.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ларионова Н.А. Кластерный подход в управлении конкурентоспособностью региона // Экономический вестник Ростовского гос. ун-та. 2007. № 1.
2. Портер М.Э. Конкуренция: учебное пособие: перевод с английского. М., 2005.
3. Терешин Е.М., Володин В.М. Современная дефиниция понятия «Кластер» и подходы к формализации этого явления // Экономические науки. 2010. № 2 (63).
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасида юридик таълим ва фанни тубдан такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПФ-5987-сон Фармони: Тошкент, 2020 йил 29 апрель.